

Kompetencije odgojitelja za provedbu potpomognute komunikacije

Sonja KOVAČEVIĆ

Filozofski fakultet u Splitu, Sveučilište u Splitu

Joško BARBIR

Filozofski fakultet u Splitu, Sveučilište u Splitu

Anita BODROŽIĆ

DV Cvrčak u Solinu

UDK: 373.2:376

DOI: 10.15291/ai4694

PRETHODNO PRIOPĆENJE

Primljeno: 30.10.2024.

SAŽETAK

KLJUČNE RIJEČI:

dijete s poteškoćama
u razvoju, inkluzija,
komunikacija, rana
razvojna podrška

Povećanje svjesnosti o važnosti prepoznavanja obilježja razvojnih teškoća djece te važnosti rane intervencije i pravovremenoga pružanja primjerene podrške rezultiralo je boljom kvalitetom života djece s teškoćama u razvoju. U prošlosti su djeca s teškoćama u razvoju bila izolirana i etiketirana zbog svojih različitosti te su oni bili ti koji su se trebali prilagođavati društvu. Napretkom znanosti i osvješćivanjem društva o različitostima sve se više teži provođenju inkluzivnoga pristupa i nastojanju da svaki pojedinac, bez obzira na svoje razvojne specifičnosti, ima jednaka prava na maksimalno ostvarivanje svojih potencijala u skladu s osobnim mogućnostima. Danas je velika odgovornost stavljena na socijalnu okolinu koja treba pružiti primjerenu razinu podrške kako bi djeca s teškoćama u razvoju mogla prevladati različite prepreke koje proizlaze iz njihovih razvojnih specifičnosti, a sprječavaju ih u ravnopravnu i učinkovitu sudjelovanju u društvu. Ako se pronađe odgovarajući komunikacijski kanal djetetu s teškoćama u razvoju, pružamo mu mogućnost za ostvarivanje socijalnih interakcija, učenje, stjecanje iskustava i u konačnici pružanje vlastita doprinosa društvu.

Motiviranost i osposobljenost odgojitelja za primjenu potpomognute komunikacije, inkluzivni pristup te kontinuirano usavršavanje imaju važnu ulogu u stvaranju optimalnih uvjeta te pružanju kvalitetne i pravovremene pomoći i podrške djetetu s teškoćama u razvoju.

Cilj je ovoga rada bio istražiti mišljenja odgojitelja o njihovoj spremnosti i kompetentnosti za rad s djecom s teškoćama u razvoju, vještinama primjene potpomognute komunikacije u svakodnevnim aktivnostima te ulozi stručnoga tima i ustanove u pružanju pomoći i podrške djeci s teškoćama u razvoju kako bi se stvorili optimalni inkluzivni uvjeti. Dobiveni su rezultati pokazali da su odgojitelji svjesni svih teškoća s kojima se susreću u praksi pri provođenju kvalitetne inkluzije. Najčešći su izazovi s kojima se odgojitelji susreću nedovoljna educiranost u području rada s djecom s poteškoćama u razvoju, nedostatak podrške stručnoga tima, uvjeti u kojima rade (velik broj djece) i slično.

UVOD

Početkom 90-ih godina prošloga stoljeća u Republici Hrvatskoj započinje inkluzija djece s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovne skupine. Regulirana je nizom pravnih akata na međunarodnoj i nacionalnoj razini (Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi, 1997., Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008., Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, 1991., Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika, 1991., Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu, 1991., Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi, 2009., Pravilnik o pedagoškoj mjeri odgojno-obrazovnog tretmana produženog stručnog postupka, 2009., Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi, 2010., Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva, 2011., Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008., Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, 2008.). Temeljna značajka predškolskih programa odnosi se na usmjerenost poticanja svih bitnih aspekata razvoja djeteta i uspješno zadovoljavanje njegovih osnovnih potreba. Djeca s teškoćama u razvoju trebaju učiti u prirodnome okružju sa svojim vršnjacima jer su njihove potrebe jednake potrebama djece tipičnoga razvoja. S obzirom na to odgojitelj mora znati kreirati poticajnu sredinu koja omogućuje razvoj odgoja i učenja za svu djecu u skupini što čini osnovni cilj inkluzije. Za djecu s teškoćama u razvoju izuzetno je važno pripadati grupi vršnjaka kako bi imala mogućnost u odnosima s vršnjacima razvijati komunikacijske i socijalne vještine (Daniels i Stafford, 2003). Kvaliteta inkluzije djece u odgojno-obrazovne ustanove ovisi o profesionalnoj kompetentnosti i angažiranosti odgojitelja u inkluzivnome pristupu i svakodnevnome kontaktu s djetetom s teškoćama (što ukazuje na povezanost stavova odgojitelja prema inkluzivnoj praksi i znanja iz područja inkluzivne pedagogije) (Trnka, Skočić Mihić, 2012). Naime, odgojitelji imaju ključnu ulogu u inkluzivnoj praksi jer u odgojnome procesu potiču svu djecu bez obzira na individualne karakteristike i različitosti na socijalnu interakciju motivirajući ih, pružajući im afirmativan model i njegujući sustav vrijednosti koji promiče prihvatanje različitosti, empatiju i jednakopravnost. Od odgojitelja se očekuje sposobnost planiranja, organiziranja i individualiziranja odgojnoga rada te fleksibilan pristup u stvaranju inkluzivnoga okružja. S obzirom na to da je svako dijete jedinstveno sa specifičnim karakteristikama,

ne postoji univerzalan pristup u radu, već odgojitelj polazi od individualnih osobitosti svakoga djeteta na temelju kojih se koristi različitim pristupima ovisno o djetetovim potrebama i interesima (Trnka, Skočić Mihić, 2012). U tome smislu Bouillet (2011) ističe važnost kompetentnosti, odnosno stručne osposobljenosti odgojitelja. Znanja o rastu i razvoju djece, opažanje različitih stilova učenja, individualnih mogućnosti i specifičnih potreba djece osiguravaju mu kvalitetnu provedbu inkluzivnih programa. Sukladno tome, Bouillet (2011: 325) ističe kompetencije koje bi odgojitelji trebali imati za rad u inkluzivnome okružju:

- razumijevanje socijalnoga i emocionalnoga razvoja djece
- razumijevanje individualnih razlika u procesu učenja djece
- poznavanje tehnika kvalitetna vođenja odgojne skupine
- komunikacijske vještine (u odnosu s djecom, roditeljima, drugim stručnjacima i kolegama)
- poznavanje učinkovitih tehnika poučavanja (uključujući individualne instrukcije i iskustveno učenje)
- poznavanje specifičnosti pojedinih teškoća u razvoju i drugih teškoća socijalne integracije djece
- sposobnost identifikacije teškoća u razvoju i drugih posebnih potreba
- poznavanje didaktičko-metodičkoga pristupa i planiranja prilagođenoga kurikuluma
- poznavanje dostupnih didaktičko metodičkih metoda, sredstava i pomagala (uključujući informatičku tehnologiju)
- poznavanje savjetodavnih tehnika rada
- praktično iskustvo u odgoju i obrazovanju djece s pojedinim teškoćama
- spremnost na timski rad, suradnju i cjeloživotno obrazovanje.

Istraživanjem Skočić Mihić (2011) utvrđeno je da odgojitelji, iako iskazuju nižu razinu kompetentnosti i neodlučnost u spremnosti za rad u inkluzivnim grupama, ipak imaju pozitivan stav prema uključivanju djece s teškoćama u razvoju u redovite programe. Rezultati istraživanja samoprocjene odgojitelja o vlastitoj kompetentnosti u radu s djecom s teškoćama u razvoju, koje je provela Sunko (2010), pokazali su da se velik postotak odgojitelja unatoč dugogodišnjemu radnom iskustvu ne osjeća dovoljno kompetentnim za rad s djecom s teškoćama u razvoju. Posebno naglašavaju da vrlo često zbog neverbalnih karakteristika djeteta ne znaju prepoznati njegove trenutačne potrebe. Rudelić i suradnici (2013)

proveli su istraživanje, u kojemu je sudjelovalo 65 odgojitelja zaposlenih u vrtićima, o potrebnim stručnim znanjima i materijalnim resursima podrške u radu s djecom s teškoćama u inkluzivnim odgojnim skupinama. Rezultati su pokazali da su odgojiteljima za uspješnu inkluziju u velikoj mjeri potrebna stručna znanja i materijalni resursi.

POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA

Komunikacija je osnovni način sporazumijevanja i razmjenjivanja informacija među ljudima i sastavni je dio života svakoga čovjeka. Kako bi izrazili svoje želje, potrebe, osjećaje, misli te da bi razmjenjivali ideje i informacije, ljudi se služe komunikacijom. Značenje riječi komunikacija i korijen te riječi pronalazimo u latinskim riječima *communicare* što znači učiniti općim i *communio* što znači zajednica. Reardon (1998) definira komunikaciju kao sredstvo pomoću kojega dvije ili više osoba razmjenjuju informacije i međusobno utječu na mišljenja i ponašanja. Dakle, komunikacija je ključna u stvaranju uzajamnih odnosa među ljudima (Bouillet, 2019). Obično se dijeli na verbalnu i neverbalnu. Međutim, u praksi sve se češće susrećemo s djecom koja imaju teškoća u svakodnevnoj komunikaciji, odnosno imaju složene komunikacijske potrebe. Složene komunikacijske potrebe rezultat su senzoričkih, fizičkih ili socijalnih uzroka. Odsustvo govora kao motoričke aktivnosti, za koju je potreban usklađen rad više od 100 dišnih mišića, ne znači da osoba nema komunikacijsku sposobnost. Budući da se ne može ostvariti komunikacija uobičajenim kanalima, razvijen je sustav potpomognute komunikacije. Te osobe koriste se različitim načinima komunikacije poput komunikacija putem fotografija i slika, pisma, mimikom, gestom, znakovnim jezikom (Thumborg, Carlstrand, Claesson i Rensfeldt Flink, 2018), odnosno potpomognutom komunikacijom. Stoga je bitno svakoj osobi kojoj je potrebna podrška u komunikaciji omogućiti korištenje potpomognute komunikacije u skladu s njezinim individualnim razlikama u skladu s Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom (2006, čl. 21). „Potpomognuta komunikacija (PK) zajedničko je ime za različite načine komunikacije i metoda koje potpomažu komunikaciju među ljudima. Potpomognuta komunikacija „pomaže osobama s komunikacijskim teškoćama u razumijevanju drugih ili u izražavanju sebe samog, a često zapravo u kombinaciji i jednoga i drugog“ (Thunberg i sur., 2018: 66). Ivšac Pavliša (2021: 20)

potpomognutu komunikaciju određuje kao „skup postupaka i načina pomoću kojih se komunikacijske vještine pojedinca unapređuju za funkcionalnu i učinkovitu komunikaciju“. Integrirana je skupina sastavnica – simbola, pomagala, strategija i tehnika koje korisnici upotrebljavaju s ciljem ostvarivanja ili poboljšanja komunikacije (King, 2006).

Može se raditi o potpunoj zamjeni za komunikaciju govorom ili o metodomama za dopunu nedovoljno razvijena govora, odnosno o augmentativnoj ili alternativnoj komunikaciji (Vollmer, 2022). Kako je svrha potpomognute komunikacije omogućiti izražavanje vlastitih potreba ili razumijevanje rečenoga, nužno je odabrati onaj način potpomognute komunikacije koji će se pokazati najfunkcionalnijim (Thunberg i sur., 2018). Dakle, iziskuje se personalizacija podrške korisniku s obzirom na njegove individualne razlike, sklonosti, interese, potrebe i same sposobnosti (Ivšac Pavliša i Jurjak, 2021). Prilagođavanjem oblika komuniciranja korisnicima PK, afirmativno se utječe na unapređenje njihovih vještina, sposobnosti komuniciranja i stupanja u interakcije s okolinom, čime se pospješuje kvaliteta življenja svakoga pojedinca. Potpomognuta komunikacija podrazumijeva korištenje različitih simbola što je čini prilagodljivijom raznolikim potrebama i mogućnostima korisnika (Ivšac Pavliša i Jurjak, 2021). Potpomognuta komunikacija podrazumijeva sustav komunikacije bez pomagala i sustav komunikacije uz pomagala (ASHA, 2016). Ne postoji univerzalan oblik podrške u komunikaciji, već se na temelju individualnih specifičnosti svake osobe odabire najučinkovitiji oblik podrške (Sevcik i Romski, 2000; Wilkinson i Henning, 2007 prema Ivšac Pavliša i Jurjak 2021). Najuobičajenija podjela oblika potpomognute komunikacije odnosi se na komunikaciju tijelom, manualnim znakovima te pomoću uređaja i pomagala (komunikatora). Komunikacija tijelom kao najčešći oblik komunikacije podrazumijeva mimiku, geste, vokalizaciju, držanje tijela. Komunikacijom manualnim znakovima, kao jednim od prvih načina komunikacije s djetetom koje nije počelo govoriti, koristi se za usvajanje novih riječi i pojmova (Thunberg i sur., 2018). Poučava se prema principu riječ-znak-riječ ili obrnuto. Komunikacija pomoću uređaja i pomagala (komunikatora) koji proizvode zvučne iskaze omogućuje pohranjivanje i organiziranje brojnih komunikacijskih ploča, fotografija i materijala te glasovno izgovaranje odabranih simbola. Zahvaljujući napretku tehnologije, visokotehnološki uređaji za potpomognutu komunikaciju smatraju se uređajima za generiranje govora (Ivšac Pavliša i Jurjak, 2021).

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Predmet ovoga istraživanja odnosi se na samoprocjenu odgojitelja u dječjim vrtićima o educiranosti i vještinama korištenja potpomognute komunikacije u radu s djecom s teškoćama u razvoju.

Cilj je istraživanja na temelju samoprocjene ispitanika utvrditi smatraju li se kompetentnima za primjenu potpomognute komunikacije u radu s djecom s teškoćama u razvoju, za provođenje odgojno-obrazovnoga rada s djecom s teškoćama u razvoju te s kojim su se oblicima potpomognute komunikacije susreli u praksi.

Sukladno definiranomu predmetu i cilju istraživanja postavljeni su zadatci istraživanja, odnosno pitanja na koja je istraživanje trebalo dati odgovore:

- Posjeduju li odgojitelji vještine korištenja potpomognute komunikacije u odgojno-obrazovnome radu?
- Posjeduju li odgojitelji potrebna znanja, vještine i sposobnosti za rad s djecom s teškoćama u razvoju?
- Imaju li odgovarajuću pomoć i podršku stručnoga tima u radu s djecom s teškoćama u razvoju?
- Kojim se oblicima komunikacije koriste u radu s djecom s teškoćama u razvoju?
- Omogućuju li im ustanove u kojima rade potrebno stručno usavršavanje u primjeni potpomognute komunikacije u svakodnevnome radu?

Uzorak je istraživanja prigodan i odnosi se na 75 odgojitelja ($\bar{X} = 97,3\%$, $M = 2,7\%$) na području grada Splita i Solina. Istraživanje je provedeno u lipnju 2024. godine u Splitu i Solinu.

ISTRAŽIVAČKI INSTRUMENT

Samoprocjena osposobljenosti odgojitelja o poznavanju i primjeni potpomognute komunikacije ispitana je pomoću kreiranoga upitnika s pitanjima zatvorenoga tipa i pitanjima višestrukoga izbora. Odabrana pitanja kao i ponuđeni višestruki izbor odgovora definirani su na temelju razgovora s odgojiteljima, pedagozima, stručnjacima (profesorima edukacijske rehabilitacije, logopedima i pedagozima), osobnih promišljanja i primjera iz literature (Cepanec, 2024). Upit-

nik je kreiran primjenom ljestvice Likertova tipa za mjerenje stavova. Uz svaku je tvrdnju bilo pet ponuđenih odgovora (u potpunosti se slažem, uglavnom se slažem, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se ne slažem, uopće se ne slažem).

Upitnik se sastojao od tri dijela. Prvim dijelom upitnika prikupljeni su socio-demografski podaci o odgojiteljima: spol, dob, godine radnoga iskustva, stručna sprema. Ispitanici su mogli odabrati jedan od odgovora. Uz navedeno ispitano je njihovo iskustvo rada s djecom s teškoćama u razvoju te njihov osobni stav o vlastitoj kompetenciji u radu s djecom s teškoćama u razvoju.

Drugim dijelom upitnika ispitivalo se njihovo poznavanje potpomognute komunikacije, njezinih oblika i primjene u vlastitoj praksi te pohađanje edukacija unutar i izvan ustanove u kojoj rade. Na postavljena pitanja trebali su odabrati jedan odgovor, dok je u pitanjima o oblicima potpomognute komunikacije s kojima su se susreli u praksi dana mogućnost višestrukoga izbora. Također i u ovome dijelu bile su navedene tvrdnje na temelju kojih su ispitanici trebali procijeniti razinu slaganja s njima. Primijenjena je ljestvica Likertova tipa.

Trećim dijelom upitnika ispitivalo se zadovoljstvo suradnje sa stručnim timom. Na skali od 1 do 5 trebali su procijeniti svoje zadovoljstvo u kojemu je 1 – nisam zadovoljna/an, a 5 – jako sam zadovoljna/an. Nadalje, ispitanicima su bile navedene tvrdnje na temelju kojih su trebali procijeniti svoje slaganje s njima. Tvrdnje su se odnosile na suradnju sa stručnim timom, vlastiti osjećaj kompetentnosti u komunikaciji sa stručnim suradnicima te ulogu ustanove u poticanju inkluzije. Na samome je kraju upitnika ispitanicima omogućen prostor za dodatne komentare, argumente i promišljanja vezana uz temu.

Za potrebe istraživanja izrađen je *online* anketni upitnik naslovljen *Upitnik o samoprocjeni odgojitelja o educiranosti i vještinama korištenja potpomognute komunikacije*. Na samome početku ankete ispitanicima je dana uputa u kojoj je istaknuta svrha istraživanja te potpuna anonimnost i zaštita njihovih odgovora.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Deskriptivnom analizom dobiveni su rezultati o sociodemografskim obilježjima ispitanika. Rezultati pokazuju da je u istraživanju sudjelovalo 75 ispitanika, od kojih je 97,3 % odgojiteljica, a 2,7 % odgojitelja. Dobiveni su podaci bili očekivani s obzirom na dominantnost ženskoga spola u odgojiteljskoj struci. S obzirom na dob prema dobnim su kategorijama u istraživanju sudjelovala: u dobi od 18 do 25

godina 22 ispitanika (29,3 %), u dobi od 26 do 35 godina sudjelovalo je 19 ispitanika (25,3 %), u dobi od 36 do 45 godina 16 (21,3 %), u dobi od 46 do 55 godina 14 (18,8 %) ispitanika i zadnja kategorija 55 godina i više 4 (5,3 %). S obzirom na radni staž u ispitivanju je prema kategorijama sudjelovalo: od 0 do 5 godina njih 42,7%, od 6 do 10 godina 16 %, od 11 do 15 godina 5,3 %, od 16 do 20 godina 16 %, od 21 do 25 godina 9,3 %, od 26 do 30 godina 5,3 %, više od 30 godina radnoga staža 5,3 %. Rezultati koji se odnose na tvrdnju o iskustvu rada s djecom s teškoćama u razvoju pokazuju da gotovo 90 % ispitanika ima iskustva rada s djecom s teškoćama u razvoju, dok ih oko 10 % nema gotovo nikakva iskustva.

Sukladno istraživačkomu pitanju o samoprocjeni odgojitelja o vlastitim kompetencijama za rad s djecom s teškoćama u razvoju ispitanici su procjenjivali razinu slaganja (uglavnom se slažem, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se ne slažem, uopće se ne slažem) za 17 tvrdnji. Dobiveni su rezultati pokazali da je najveći udio odgojitelja odgovorio na tvrdnju da je „formalnim obrazovanjem stekla/ao dovoljno znanja o djeci s teškoćama u razvoju“ odgovorio – uglavnom se ne slažem, njih 56 % iz čega se može zaključiti da većina odgojitelja smatra da formalnim obrazovanjem nisu stekli dovoljno znanja. S tom tvrdnjom uopće se ne slaže njih približno 19 %, dok se uglavnom s navedenom tvrdnjom slaže njih oko 15 %. Mišljenja su o tvrdnji „Osjećam se sposobno pripremiti skupinu na dolazak djeteta s teškoćama.“ podijeljena te je većina odgojitelja, njih 43 %, na ovu tvrdnju odgovorila niti se slažem niti se ne slažem. Tako su izrazili vlastitu dvojbu o spremnosti pripreme skupine na dolazak djeteta s teškoćama. Njih 36 % uglavnom se slažu s tom tvrdnjom time izražavajući sposobnost pripreme skupine na dolazak djeteta. Najveći broj odgojitelja, njih oko 43 %, na tvrdnju „Osjećam se nesigurno u radu s djecom s teškoćama u razvoju.“ odgovorilo je – niti se slažem niti se ne slažem te su time izrazili podijeljeno mišljenje osjećaja nesigurnosti u radu. S druge strane, 32 % odgojitelja uglavnom se slaže s tom tvrdnjom te su se, kako navodi Sunko (2010), potvrdile pretpostavke da se velik broj odgojitelja osjeća nespremno za rad s djetetom s teškoćama u razvoju. Ipak 20 % odgojitelja se uglavnom ne slaže s navedenom tvrdnjom te time izražava osobnu sigurnost u radu. Dobiveni rezultat potvrđen je i procjenom tvrdnje „Osjećam se dovoljno kompetentno za rad s djecom s teškoćama u razvoju.“ jer je najveći broj odgojitelja, njih 40 %, na tu tvrdnju odgovorio s uglavnom se ne slažem te su time izrazili stav o osobnoj nedovoljnoj kompetentnosti za rad, njih 32 % odgovorilo je niti se slažem niti se ne slažem, a oko 23 % odgojitelja na tu tvrdnju odgovorilo je – uglavnom se slažem.

Rezultati koji se odnose na procjenu kompetentnosti odgojitelja za „istodobno

odgovaranje na potrebe djeteta s teškoćama u razvoju i na potrebe djece tipičnog razvoja“, pokazuju da se gotovo 50 % ispitanika niti slaže, niti se ne slaže, te su time izrazili kao i kod prethodnih tvrdnji dvojbu o vlastitoj sposobnosti istodobnoga optimalnog odgovaranja na potrebe djece. S navedenom se tvrdnjom uglavnom ne slaže 19 % odgojitelja, dok se s druge strane s navedenom tvrdnjom uglavnom slaže njih oko 23 %. Najmanji se udio (4 %) uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom. S obzirom na procjenu o optimalnom prilagođavanju „prostora, materijala i oblika rada“ podjednak udio odgojitelja, njih oko 37 %, procjenjuje da se uglavnom slaže s tvrdnjom te s druge strane da se niti slažu niti ne slažu. Dok njih oko 19 % navodi da se uglavnom ne slažu, te time iskazuju osjećaj nekompetentnosti kod optimalnoga prilagođavanja prostora i uvjeta djetetu s teškoćama u razvoju. Najmanji broj odgojitelja, njih 5 %, navodi da se u potpunosti slaže s tvrdnjom da je „kompetentno za optimalno prilagođavanje prostora, materijala i oblika rada“. Rezultati o procjeni sposobnosti „planiranja i prilagođavanja rada prema individualnim sposobnostima djeteta s teškoćama u razvoju“ pokazali su da odgojitelji zaista teže inkluziji jer gotovo 53 % odgojitelja procjenjuje da se u potpunosti slaže s tvrdnjom da planiraju i prilagođavaju svoj rad prema individualnim sposobnostima djeteta. Najveći broj odgojitelja (51 %) niti se slaže, niti se ne slaže da se „osjeća kompetentno za pružanje podrške djetetu s teškoćama u razvoju kao i za motiviranje djeteta kod uključivanja u zajedničke aktivnosti skupine“, dok se 31 % odgojitelja osjeća kompetentnima za pružanje podrške i motiviranje za uključivanje u aktivnosti skupine. S druge strane, 11 % odgojitelja ne osjeća se kompetentnima. Odgojiteljima je ponuđena i tvrdnja o stručnome usavršavanju i dodatnome educiranju za rad s djecom s teškoćama u razvoju, a rezultati da se 40 % ispitanika niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom ukazuju na podijeljeno mišljenje o potrebi dodatnoga educiranja. Veća unisonost u procjeni odgojitelja iskazana je u stavu da je u radu s djecom s teškoćama potreban pomoćnik ili treći odgojitelj (njih 76 %), dok svega 3 % ispitanih smatra da pomoćnik u radu nije potreban.

U drugome dijelu upitnika odgojitelji su odgovarali na pitanja vezana uz njihovo poznavanje potpomognute komunikacije (PK), njezinim oblicima i primjeni u odgojno-obrazovnome radu. Na pitanje o njihovu dosadašnjem korištenju potpomognute komunikacije u radu 73 % odgojitelja odgovorilo je da se koristilo potpomognutom komunikacijom u radu, dok je njih 27 % odgovorilo da se dosada nisu susreli s potpomognutom komunikacijom u radu. Nitko od odgojitelja nije odgovorio da ne poznaje pojam potpomognute komunikacije. S obzirom na korištene oblike potpomognute komunikacije najviše odgojitelja, njih 71 %, kori-

stilo se u svojoj praksi oblicima potpomognute komunikacije koji pripadaju skupini simbola, njih 17 % koristilo se oblicima koji pripadaju skupini pomagala, dok se 27 % odgojitelja dosada nije koristilo ni jednim oblikom. Dobiveni rezultati pokazali su da se najviše odgojitelja, njih 53 %, u svojoj praksi susrelo s komunikacijskom knjigom (PECS), a nešto manje, njih 51 % u svojoj se praksi susrelo s vizualnim rasporedom. S komunikacijskom pločom susrelo se njih 25 %, dok se 20 % odgojitelja u svojoj praksi nije susrelo ni s jednim od navedenih oblika potpomognute komunikacije. Nadalje, oko 83 % odgojitelja izjasnilo se da do sada nije pohađalo edukacije ili radionice za upotrebu potpomognute komunikacije, dok se 17 % izjasnilo da je pohađalo edukacije na tu temu.

Najveći broj odgojitelja, njih oko 45 % podijeljena je mišljenja o vlastitoj kompetentnosti primjene potpomognute komunikacije u radu („Kompetentan/na sam za primjenu potpomognute komunikacije u radu s djecom.“). Uglavnom se s ovom tvrdnjom slaže 28 % odgojitelja, dok se njih 20 % uglavnom ne slaže s time ističući osjećaj nekompetentnosti za primjenu potpomognute komunikacije u radu s djecom. Na tvrdnju da je „primjena potpomognute komunikacije u radu veliki izazov“ odgojitelji su odgovarali u najvećem broju – niti se slažem, niti se ne slažem, njih 32 %, te su time izrazili podijeljeno mišljenje o izazovu primjene potpomognute komunikacije. Visok udio odgojitelja (28 %) uglavnom se slaže s navedenom tvrdnjom, dok se s druge strane jednak udio (28%) njih uglavnom ne slaže s navedenom tvrdnjom. Čak 12 % odgojitelja odgovorilo je da im primjena ovoga oblika rada predstavlja velik izazov. Na tvrdnju da im potpomognuta komunikacija omogućuje bolje prepoznavanje i odgovaranje na djetetove potrebe njih 61 % uglavnom se složilo te time na određen način istaklo važnost korištenja toga oblika rada. U potpunosti se s navedenom tvrdnjom složilo oko 23 % ispitanika, dok je podijeljena mišljenja bilo njih 13 %. Zanimljivo je broj onih koji se ne slažu s navedenom tvrdnjom, njih 1 %. Najveći postotak odgojitelja, njih oko 47 %, uglavnom se slaže s tvrdnjom da se djeca s teškoćama u razvoju najčešće koriste potpomognutom komunikacijom u imperativne svrhe. U potpunosti se s tvrdnjom slaže njih 25 %, dok je 24 % odgojitelja podijeljena mišljenja. S tvrdnjom „Potpomognuta komunikacija pomaže razvoju komunikacijskih vještina kod neverbalne djece.“ najviše odgojitelja, njih 44 %, uglavnom se slaže, njih oko 37 % u potpunosti se slaže, podijeljena je mišljenja oko 15 % odgojitelja, dok je zanemariv postotak onih koji se ne slažu s navedenom tvrdnjom, njih 3 %. S tvrdnjom da potpomognuta komunikacija (PECS, vizualni raspored) ima veliku ulogu u provođenju pravila i rutine kod djece s teškoćama u razvoju uglavnom se složilo 55 % odgojitelja, dok se s njom u potpunosti

složilo njih 30 %. Podijeljena je mišljenja 12 % odgojitelja. Na tvrdnju o osjećaju nesigurnosti prilikom primjene potpomognute komunikacije u radu odgojitelji su odgovarali najviše podijeljenim mišljenjem (niti se slažem, niti se ne slažem), njih oko 57 %. S navedenom tvrdnjom uglavnom se ne slaže 22 % odgojitelja, dok se njih 12 % uglavnom slaže s navedenom tvrdnjom. Najveći postotak odgojitelja, njih oko 71 %, u potpunosti se slaže s tvrdnjom „Potrebno se dodatno educirati za kvalitetnu primjenu potpomognute komunikacije u radu.“. Uglavnom se slaže s navedenom tvrdnjom 20 % odgojitelja, dok je njih 7 % podijeljena mišljenja. Zanimljivo je postotak onih koji se ne slažu s navedenom tvrdnjom (1 %).

U trećem dijelu upitnika odgojitelji su procjenjivali zadovoljstvo suradnjom sa stručnim timom u svrhu podrške u radu s djetetom s teškoćama u razvoju i stupanj slaganja s postavljenim tvrdnjama vezanima za vještinu suradnje sa stručnim suradnicima, uložiti ustanove u poticanju razvoja inkluzivnoga okruženja i omogućavanje kvalitativnih edukacija unutar ili izvan ustanove.

Zadovoljstvo suradnjom sa stručnim timom procjenjivali su skalom procjene od 1 do 5 kako bi procijenili svoje zadovoljstvo u kojemu je 1 označavao nisam zadovoljna/an, a 5 je označavao jako sam zadovoljna/an. Rezultati su pokazali da je 48 % odgojitelja suradnju sa stručnim timom ocijenilo prosječnom ocjenom 3, dok je oko 15 % odgojitelja vrednovalo suradnju negativnom ocjenom (nisam zadovoljan). Samo 3 % odgojitelja jako je zadovoljno suradnjom sa stručnim timom.

RASPRAVA

Ovo je istraživanje pokazalo da većina odgojitelja podržava inkluziju djece s teškoćama u razvoju u odgojne skupine. U prvome dijelu odgojitelji su procjenjivali vlastitu kompetentnost u radu s djecom s teškoćama u razvoju. Svi su ispitanici bili visoko obrazovani pojedinci koji su mišljenja da formalnim obrazovanjem nisu stekli dovoljno znanja o djeci s teškoćama u razvoju te sukladno tomu velik se udio odgojitelja (43 %) osjeća nesigurno u radu s takvom djecom. Ipak, polovica odgojitelja, njih 56 %, mišljenja su da su unatoč manjku kompetencija sposobni prepoznati karakteristike djeteta s teškoćama u razvoju te se njih 32 % izjasnilo da su kompetentni prepoznati potrebe djece s teškoćama u razvoju i optimalno odgovoriti na njih, dok je gotovo polovica ispitanika, njih 48 % podijeljena mišljenja o vlastitoj kompetentnosti u prepoznavanju potreba i odgovaranju na njih. Gotovo polovica ispitanika (49 %) podijeljena je mišljenja o vlastitoj kompetenciji istodob-

noga odgovaranja na potrebe djeteta s teškoćama u razvoju i djeteta tipičnoga razvoja. Njih 23 % smatra da su dovoljno kompetentni za istodobno zadovoljavanje potreba sve djece, dok se njih 19 % ne osjeća dovoljno kompetentno za istodobno zadovoljavanje potreba. Stvaranju osjećaja nekompetentnosti doprinosi i činjenica da većina odgojitelja, njih 53 %, smatra da u radu s djetetom s teškoćama u razvoju postoje puno veći izazovi nego s djecom tipičnoga razvoja. S obzirom na specifičnosti djece s teškoćama u razvoju potrebna je optimalna prilagodba prostora, materijala i oblika rada te su sami rezultati pokazali da se 37 % odgojitelja osjeća dovoljno kompetentnima za kreiranje kvalitetnoga i poticajnoga prostorno-materijalnog okružja koje će biti prilagođeno djetetovim potrebama i mogućnostima. S druge strane, 19 % odgojitelja ne osjeća se dovoljno kompetentnima za kreiranje i prilagođavanje prostora, materijala i oblika rada. Važno je istaknuti i rezultat koji je pokazao da 43 % odgojitelja planira i prilagođava svoj rad individualnim karakteristikama djeteta i njegovim sposobnostima. Polovica ispitanika (51 %) podijeljena je mišljenja o svojoj kompetentnosti pružanja podrške djetetu s teškoćama u razvoju i motiviranju djeteta za uključivanje u zajedničke aktivnosti, dok se 31 % odgojitelja smatra dovoljno kompetentnima za pružanje podrške i motiviranje. Također, 41 % odgojitelja naglasilo je da je kompetentno poticati pozitivno ozračje u skupini te suradnju djece tipičnoga razvoja s djecom s teškoćama u razvoju. Gotovo polovica odgojitelja (49 %) podijeljena je mišljenja o sposobnosti poticanja djeteta s teškoćama u razvoju prema boljim razvojnim postignućima, a 36 % odgojitelja smatra da su dovoljno kompetentni što je suprotno rezultatu koji je pokazao da se velik broj odgojitelja ne osjeća kompetentnima za rad s djecom s teškoćama u razvoju zbog manjka znanja i vještina u tome području. Važno je istaknuti da 76 % odgojitelja smatra da je u radu s djetetom s teškoćama u razvoju potreban pomoćnik ili treći odgojitelj, a jedna odgojiteljica u dodatnim komentarima ističe da su joj potrebne dodatne edukacije da bi na kvalitetan i primjeren način bila podrška asistentu i djetetu. Iz analize dobivenih rezultata može se zaključiti da se odgojitelji ne osjećaju dovoljno kompetentnima za rad s djecom s teškoćama u razvoju.

U drugome dijelu istraživanja odgojitelji su procjenjivali svoje znanje o potpomognutoj komunikaciji i vještine primjene u svojem odgojno-obrazovnom radu. Na pitanje „Jesu li se u dosadašnjem radu susreli s potpomognutom komunikacijom?“, njih 73 % odgovorilo je da se susrelo, dok se njih 27 % do sada nije susrelo s tim oblikom rada. Važan podatak je i taj da ni jedan odgojitelj nije naveo potpuno nepoznavanje pojma potpomognute komunikacije. Na osnovi toga može se zaključiti da su odgojitelji upoznati s potpomognutom komunikacijom i svjesni

njezine važnosti u radu. Dobiveni rezultati pokazuju da se većina odgojitelja susrela s potpomognutom komunikacijom u svojoj praksi te je dobar dio njih imao priliku koristiti se njome u svojem radu. Najviše odgojitelja, njih 71 %, u svojoj se praksi koristilo oblicima potpomognute komunikacije koji pripadaju skupini simbola, a 17 % njih koristilo se oblicima koji pripadaju skupini pomagala. Gotovo trećina odgojitelja, njih 27 %, izjasnila se da se u dosadašnjem radu nije koristila ni jednim od navedenih oblika potpomognute komunikacije. Taj rezultat može se povezati s podatkom da 43 % ispitanika ima 0 – 5 godina radnoga staža te do sada nisu bili u prilici raditi s djetetom s teškoćama u razvoju. Najviše odgojitelja, njih 53 %, u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi susrelo se s komunikacijskom knjigom (PECS), a njih 51 % susrelo se s vizualnim rasporedom. S komunikacijskom se pločom u praksi susrelo 25 % odgojitelja, a ni jednim se oblikom potpomognute komunikacije do sada u svojoj praksi nije koristilo 20 % odgojitelja. Najveći postotak odgojitelja (45 %) podijeljena je mišljenja o pitanju vlastite kompetentnosti za primjenu potpomognute komunikacije u radu s djecom. Rezultati se mogu povezati s podatkom da 83 % ispitanika do sada nije pohađalo neku edukaciju ili radionicu na temu potpomognute komunikacije, a njih 17 % izjasnilo se da je pohađalo edukaciju što je vrlo nizak postotak s obzirom na sve veće potrebe primjene ovoga oblika rada. Da im primjena potpomognute komunikacije u radu predstavlja velik izazov, istaknulo je njih 28 %, dok se s druge strane 28 % odgojitelja ne slaže s navedenom tvrdnjom te smatra da im to ne predstavlja velik izazov. Trećina odgojitelja (32 %) podijeljena je mišljenja. Većina odgojitelja, njih 61 %, smatra da im potpomognuta komunikacija omogućuje bolje prepoznavanje i odgovaranje na djetetove potrebe. S tvrdnjom da potpomognuta komunikacija potpomaže neverbalnoj djeci u razvoju njihovih komunikacijskih vještina u potpunosti se složilo 37 % ispitanika, dok se njih 44 % uglavnom složilo što je zapravo pokazatelj da su odgojitelji mišljenja da potpomognuta komunikacija doprinosi razvoju komunikacijskih vještina djece. Više od polovice odgojitelja, njih 55 %, složilo se s tvrdnjom da veliku ulogu u provođenju pravila i rutine kod djece s teškoćama u razvoju ima potpomognuta komunikacija. S druge strane, gotovo trećina odgojitelja odgovorila je da se tim oblikom komunikacije koriste isključivo kada ne razumiju djetetovu potrebu. Važno je naglasiti da je vrlo bitno kontinuirano i svakodnevno koristiti potpomognutu komunikaciju u svakodnevnim aktivnostima s djetetom s teškoćama u razvoju i poticati ga na komunikaciju uz pomoć nje. Međutim, prethodni rezultat može se povezati s podatkom da je 57 % odgojitelja podijeljena mišljenja o vlastitu osjećaju kompetentnosti u pri-

mjeni potpomognute komunikacije tijekom svakodnevnih aktivnosti s djecom. Na kraju drugoga dijela istraživanja 71 % ispitanika mišljenja je da im je potrebna dodatna edukacija za kvalitetniju primjenu potpomognute komunikacije u radu.

U trećem dijelu istraživanja odgojitelji su procjenjivali vlastito zadovoljstvo suradnjom sa stručnim suradnicima i kvalitetom inkluzije u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Rezultati su pokazali da odgojitelji nisu zadovoljni suradnjom sa stručnim timom u svrhu pomoći i podrške u radu s djetetom s teškoćama u razvoju. Skalom procjene odgojitelji su vrednovali zadovoljstvo suradnjom te je 48 % odgojitelja ocijenilo suradnju prosječnom ocjenom 3, dok je zabrinjavajuće da 15 % odgojitelja smatra da nije ni malo zadovoljno sa suradnjom. Odgojitelji su unisoni u stavu da veliku ulogu u stvaranju optimalnih uvjeta, pomoći i podršci u radu s djetetom s teškoćama ima upravo stručni tim. Međutim, u praksi je većina odgojitelja nezadovoljna sudjelovanjem stručnoga tima u odgojno-obrazovnome radu s djetetom s teškoćama u razvoju. Gotovo polovica odgojitelja (49 %) podijeljena je mišljenja oko tvrdnje da u ustanovi u kojoj rade stručni suradnici pružaju optimalnu podršku i pomoć u radu, dok 7 % odgojitelja smatra da ne dobivaju potrebnu pomoć i podršku stručne službe. Odgojitelji su istaknuli važnost edukacije u ovome području da bi na kvalitetniji i optimalan način prepoznavali djetetove potrebe i odgovarali na njih. Na kraju važno je istaknuti i podatak da je gotovo polovica ispitanika (48 %) nesigurna u pitanju koliko njihova ustanova teži stvaranju inkluzivnih uvjeta za bolju prilagodbu djeci s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, dok njih 24 % smatra da ustanova u kojoj rade teži inkluziji.

ZAKLJUČAK

Na temelju ovoga istraživanja može se zaključiti da odgojitelji jasno upućuju na probleme vezane uz provođenje kvalitetne inkluzivne prakse i individualni pristupu svakomu djetetu, posebice djeci sa zahtjevima potpomognute komunikacije. Problemi su koje odgojitelji ističu: nedovoljna educiranost u području rada s djecom s teškoćama u razvoju, nedostatak podrške stručnoga tima, uvjeti u kojima rade (velik broj djece). Svaka odgojno-obrazovna ustanova trebala bi težiti stvaranju inkluzivnih uvjeta kako bi se svakomu djetetu bez obzira na njegove specifičnosti omogućio optimalan rast i razvoj. Stvaranje inkluzije dug je i složen proces, stoga je vrlo važna suradnja odgojitelja, stručne službe i zajednice s ciljem stvaranja inkluzivnoga društva.

LITERATURA

- BOUILLET, D. (2011). Kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi za inkluzivnu praksu, *Pedagogijska istraživanja*. 8 (2): 323–338.
- BOUILLET, D. (2019). *Inkluzivno obrazovanje: odabrane teme*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- CEPANEC, M. (2024). *Rani komunikacijski razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- DANIELS, E. R. i STAFFORD, K. (2003). *Kurikulum za inkluziju. Razvojno-primjereni program za rad s djecom s posebnim potrebama*. Zagreb: Korak po korak.
- Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (NN 63/2008). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html.
- Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN 63/2008). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html.
- IVŠAC PAVLIŠA, J. (2021). *Potpomognuta komunikacija kao metoda rane intervencije – Teorijska ishodišta i klinička praksa*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- IVŠAC PAVLIŠA, J. i JURJAK, M. (2021). Osnove potpomognute komunikacije i vizualne podrške. U: Ivšac Pavliša, J. (ur.). *Potpomognuta komunikacija kao metoda rane intervencije – teorijska ishodišta i klinička praksa* (20–29). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- KING, J. M. (2006). Complex communication needs and AAC. U: Justice, L. M. (ur.). *Communication sciences and disorders: an introduction* (501–526). Upper Saddle River: Pearson.
- MIKULEC, S. i KOTARSKI, L. (2023). Senzorička percepcija kod djece – poticaji i aktivnosti. *Bjelovarski učitelj*. 28 (1–3): 20–29.
- NIKOLIĆ, S. i sur. (1992). *Autistično dijete*. Zagreb: Prosvjeta.
- Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 23/1991). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_05_23_697.html.
- Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika (NN 34/1991). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_07_34_967.html.
- Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu (NN 13/1991). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_03_13_369.html.

- Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi (NN 124/2009). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_10_124_3065.html.
- Pravilnik o pedagoškoj mjeri odgojno-obrazovnog tretmana produženog stručnog postupka, (NN 96/2009). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_08_96_2395.html.
- Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (NN 112/2010). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_09_112_2973.html.
- Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva (NN 55/2011). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_05_55_1214.html.
- REARDON, K. K. (1998). *Interpersonalna komunikacija gdje se misli susreću*. Zagreb: Alinea.
- ROSANDIĆ GRGIĆ, M. (2021). Vizualna podrška usmjerena na poticanje jezičnog izražavanja. U: Ivšac Pavliša, J. (ur.). *Potpomognuta komunikacija kao metoda rane intervencije – teorijska ishodišta i klinička praksa* (60–64). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- RUDELIĆ, A., PINOZA KUKURIN, Z. i SKOČIĆ MIHIĆ, S. (2013). Stručna znanja i materijalni resursi u inkluziji: stanje i perspektive, *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*. 154 (1–2): 131–148.
- SKOČIĆ MIHIĆ, S. (2011). *Spremnost odgajatelja i faktori podrške za uspješno uključivanje djece s teškoćama u rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Neobjavljen doktorski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- SUNKO, E. (2010). Inkluzija djece s autizmom s gledišta odgojitelja, *Školski vjesnik*. 59 (1): 113–126.
- THUNBERG, G., CARLSTRAND, A., CLAEISSON, B., RENSFELDT FLINK, A. (2018). *Započnimo tečaj komunikacije i potpomognute komunikacije za roditelje i stručne djelatnike*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.
- TRNK, V. i SKOČIĆ MIHIĆ, S. (2012). Odgajatelj u radu s djetetom s poremećajima iz autističnog spektra – prikaz slučaja iz perspektive studenta, *Magistra Iadertina*. 7 (1): 189–202.
- VOLLMER, E. (2022). What is AAC or Augmentative Alternative Communication TherapyWorks. URL: <https://therapyworks.com/blog/language-development/what-is-aac/>.

- WEISS, S. (2010). Posebnosti socijalnog razvoja dječaka s Aspergerovim sindromom – studija slučaja, *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*. 151 (3–4): 482–498.
- WENAR, C. (2003). *Razvojna psihopatologija i psihijatrija: od dojenačke dobi do adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- WINKEL, R. (1996). *Djeca koju je teško odgajati: opis slučajeva iz odgojne i školske svakodnevice*. Zagreb: Educa.
- ZAGORŠEK, A. (2021). Učinkovitost korištenja alternativne komunikacije u djece s razvojnim poremećajima, *Varaždinski učitelj*. 4 (6): 401–409.
- Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN 10/1997). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_01_10_152.html.
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/2008). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2789.html.
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (NN 6/2007). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2007_06_6_80.html.
- ZRILIĆ, S. (2013). *Djeca s posebnim potrebama u vrtiću i nižim razredima osnovne škole*. Zadar: Sveučilište u Zadru.

PRESCHOOL TEACHERS COMPETENCIES FOR IMPLEMENTING OF AUGMENTATIVE AND ALTERNATIVE COMMUNICATION

Sonja KOVAČEVIĆ

Faculty of Humanities and Social Sciences in Split, University of Split

Joško BARBIR

Faculty of Humanities and Social Sciences in Split, University of Split

Anita BODROŽIĆ

Kindergarten Cvrčak, Solin

ABSTRACT

KEYWORDS:

child with developmental disabilities, inclusion, communication, early developmental support

Increasing awareness of the importance of recognizing the characteristics of children's developmental disabilities and the importance of early intervention in providing appropriate support in a timely manner has resulted in a better quality of life for children with developmental disabilities. In the past, children with disabilities were isolated and labeled because of their differences, and they were the ones who had to adapt to society. With the progress of science and the awareness of society about differences, there is an increasing tendency to implement an inclusive approach and strive to ensure that every individual, regardless of developmental specifics, has equal rights to maximize the realization of their own potentials in accordance with their personal capabilities. Today, a great responsibility is placed on the social environment, which needs to provide an appropriate level of support so that children with developmental disabilities can overcome various obstacles that arise from their developmental specifics, and prevent them from equal and effective participation in society. If an appropriate communication channel is found for a child with developmental disabilities, we provide him with the opportunity to achieve social interactions, learn, gain experience and ultimately provide his own contribution to society. The motivation and competence of educators for the application of assisted communication, an inclusive approach and continuous training have a significant role in creating optimal conditions and providing quality and timely assistance and support to a child with developmental disabilities.

The aim was to explore the opinions of educators on their readiness

and competence in working with children with disabilities, skills in applying assisted communication in everyday activities, and the role of the professional team and the institution in providing assistance and support to children with disabilities in order to create optimal inclusive conditions. The results obtained indicated that educators are aware of all the difficulties they encounter in practice in implementing quality inclusion. The most common challenges that preschool teachers face are: insufficient education in the field of working with children with disabilities, lack of support from the professional team, the conditions in which they work (a large number of children) and the like.